

یادداشت

جایگاه اشتغال خانگی در اقتصاد کلی کشور

نادر مرادمند

روزنامه نگار توسعه

براساس داده‌های وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، مشاغل خانگی سه تا چهار درصد اشتغال کشور را به خود اختصاص داده‌اند. سهم اندک مشاغل خانگی از اقتصاد کشور نشان می‌دهد که فرایند تولید در کشور همچنان به واحدهای تولیدی و صنعتی متوسط و بزرگ وابستگی دارد. این در حالی است که در کشورهای پیشرفته دنیا، تولید قسمت اعظمی از زنجیره ارزش در خانه‌ها اتفاق می‌افتد. ماده (۲) قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی، بیان می‌کند که مشاغل خانگی شامل آن دسته از فعالیت‌هایی است که توسط عضوی اعضای خانواده در فضای مسکونی، در قالب یک طرح کسب و کار بدون مزاحمت و ایجاد اختلال در آرامش واحدهای مسکونی هم‌جوار شکل می‌گیرد و منجر به تولید خدمت یا کالای قابل عرضه به بازار خارج از محیط مسکونی می‌شود. پژوهش‌های مطالعاتی نشان می‌دهد که افزایش مشارکت اقتصادی در سطح خرد، مزایای متعددی برای جامعه در پی خواهد داشت. رشد تولید ناخالص داخلی، کاهش فقر، ارتقای سطح رفاه اجتماعی و توسعه پایدار از جمله این مزایا هستند.

مروری بر برنامه‌های دولت در مورد مشاغل خانگی نشان‌دهنده نگاه روبه رشد توسعه مشاغل خانگی است که از سوی دولت در سطوح مختلف دنبال می‌شود. یکی از سیاست‌های دولت سیزدهم این بوده که بازار اشتغال به سمت ایجاد زنجیره‌های ارزش محصولات مختلف در حوزه مشاغل خانگی سوق داده شود. این دولت در حوزه توسعه و کارآفرینی برنامه‌های مناسبی را برای تأمین شغل به مرحله اجرا درآورده و وزارت تعاون همت بالایی را برای تحقق آن در پیش گرفته است. با روی کار آمدن دولت سیزدهم در مردادماه سال ۱۴۰۰، نگرش و رویکرد به مشاغل ارزان قیمت و خوداشتغالی موجب شد مشاغل خانگی و صنایع دیرپایی که در بین مردم ایران رایج بود، دوباره رونق بگیرد. در سال ۱۴۰۱ قریب به ۱۰۳ هزار شغل و در سال گذشته بیش از ۱۴۰ هزار فرصت شغلی در بخش اشتغال خانگی به وجود آمده است.

سهم اشتغالزایی خانگی تا قبل از سال ۱۴۰۰ چهار درصد بود که این رقم در دو سال ونیم گذشته به بالای ۱۰ درصد رسیده است. پیش‌بینی شده که این میزان در سال جاری ۱۵ درصد و در سال آینده به ۲۰ درصد برسد.

انعطاف‌پذیری در انجام فعالیت‌های مختلف یکی از دلایلی است که رشد مشاغل خانگی را در پی دارد. چنین کارهایی با استفاده از خلاقیت و به کارگیری انواع مهارت‌ها و تخصص‌ها، با کمترین هزینه فرصت شغلی ایجاد می‌کنند. مشاغل خانگی اغلب موانع کمتری برای ورود دارند که شروع کارآفرینی را آسان‌تر می‌کند، به‌ویژه در مناطقی که دسترسی به مشاغل رسمی به دلایل متعدد محدودیت دارد.

اشتغال خانگی شاید عمیقاً با جوامع محلی مرتبط باشد و کالاهای خدماتی را ارائه دهد که نیازهای جامعه بومی را برآورده می‌کند. این مسئله باعث می‌شود آثار رشد اقتصادی در لایه‌های مختلف جامعه نمایان شود. به همین دلیل رویکرد وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در این دولت به مشاغل خانگی، حمایتی است. نشانی این رویکرد را می‌توان از ارائه تسهیلات و امکانات به مشاغل خانگی با اولویت زنان سرپرست خانوار و روستاییان گرفت.

در حال حاضر مجوزهای مشاغل خانگی در مدت سه روز صادر می‌شود. در مجموع ۵۵۰ عنوان شغل خانگی تعریف شده و به‌منظور تسهیل روند اشتغال‌زایی و افزایش تولید، شرایط صدور آتی ۳۵۰ مجوز شغل خانگی در کشور فراهم آمده است.

از این‌رو دولت سیزدهم، برای تقویت رشد مشارکت در جامعه از طریق مشاغل خانگی، اقدامات مختلفی نظیر ارائه حمایت مالی، آموزش و مهارت‌افزایی، دسترسی به منابع، سیاست‌های حمایتی، ترویج فعالیت‌های دیجیتال و حمایت و مراقبت از کودک را در دستور کار قرار داده است.

گزارش

ایلیا پیرولی

روزنامه نگار

بخش صنعت با توجه به سهم و جایگاه پراهمیت خود در تولید ناخالص داخلی کشور، تأثیر بسزایی در اشتغال‌زایی دارد. بررسی‌ها نشان می‌دهد طی دوره ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۲ سهم بخش صنعت از اشتغال کشور با شیب ملایمی افزایش یافته است. بیشترین کاهش اشتغال بخش صنعت مربوط به سال ۱۳۹۱ و بیشترین رشد این بخش اشتغال مربوط به سال ۱۳۸۶ برآورد می‌شود. از اواسط دهه ۹۰ تا پایان دهه مذکور اشتغال‌زایی صنعتی دچار نوسان شده، به‌طوری که رشد کاهشی این بخش بیشتر از افزایش آن بوده است.

با روی کار آمدن دولت سیزدهم، اشتغال حوزه صنعت به دلیل احیای دوباره واحدهای تولیدی را کد، ایجاد بستر لازم برای افزایش تقاضا با تأمین مواد اولیه صنایع، زمینه را برای افزایش تولید صنعتی مهیا کرد و از این طریق تقاضای نیروی کار افزایش یافت.

مقایسه اشتغال صنعتی در سال‌های اخیر

یک نمونه دیگر از رشد اشتغال‌زایی صنعتی، بررسی داده‌های آماری مرکز آمار کشور است. از ابتدای دولت سیزدهم تا پایان سال ۱۴۰۲، تعداد اشتغال ایجاد شده در بخش صنعت بیش از ۵۰۰ هزار شغل بود، در حالی که این تعداد در چهار سال دولت دوازدهم ۳۲۲ هزار شغل اعلام شد. در این دولت با وجود تحریم اقتصادی و همه‌گیری کرونا و یک سال کمتر از فعالیت دولت گذشته ۵۵ درصد بیشتر اشتغال صنعتی ایجاد شده است.

در حال حاضر شاغلان صنعتی در محدوده ۸ میلیون نفر تثبیت شده‌اند، رقمی که تاکنون در داده‌های مرکز آمار در انتهای یک سال به ثبت نرسیده است. بازار کار در سال

گفت‌وگو

سال ۱۳۹۶ در پی وضع تحریم‌ها به‌ناچار نرخ ارز ۴۲۰۰ تومانی برای تأمین کالاهای اساسی در نظر گرفته شد. اما روند افزایشی نرخ تورم به دلیل رشد نقدینگی و افزایش نرخ دلار سفره‌های خانوارهای دهک‌های کم‌درآمد و متوسط را خالی کرد. با آغاز به کار

خردادماه سال گذشته از طرح کالابرگ الکترونیک در قالب اولین طرح سه‌گانه امنیت غذایی رونمایی شد. طرح‌های تغذیه کودکان زیر پنج سال و مادران دارای کودکان شیرخوار زیر دو سال نیز به ترتیب در آبان و دی‌ماه این سال روی شبکه ملی اعتبار اجرایی شد. در حال حاضر ۶۱ میلیون نفر در قالب هفت دهک تحت پوشش کالابرگ قرار دارند و از امنیت پایدار غذایی بهره می‌برند. «علیرضا عسگریان»، معاونت رفاه و امور اقتصادی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در این باره می‌گوید: «امکان اجرای هر طرحی بر روی سبستر شبکه ملی اعتبار وجود دارد، بدون آنکه با مالی جدیدی به کشور تحمیل شود. این طرح در راستای اجرای سیاست‌های حمایتی رئیس‌جمهور شهید، با استفاده از روش‌های فناوریانه و بستر شبکه ملی اعتبار با استفاده از توان هوش مصنوعی برای نخستین بار اجرایی شد. طرح کالابرگ الکترونیک با موفقیت هم‌اکنون در حال اجراست.»

شبکه ملی اعتبار با نام «شما» و توجه به سیاست‌گذاری‌های رفاهی کلان دولت به‌صورت دقیق براساس کد ملی افراد فعال است. از این طریق ضمن پایش‌های دقیق زندگی و سطح معیشتی، افراد در دهک‌های درآمدی اول تا نهم از خدمات رفاهی بهره‌مند می‌شوند. درباره خدمات حوزه رفاه دولت سیزدهم و سیاست حمایتی شهید آیت‌الله رئیسی با «حمید حاج‌اسماعیلی»، کارشناس مسائل اقتصادی حوزه کارگری به بحث و گفت‌وگو نشستیم.

● **آیا اجرای طرح کالابرگ الکترونیک بهتر از پرداخت یارانه نقدی است و توان یاری رساندن به طبقات پایین درآمدی جامعه را دارد؟**

یارانه نقدی سال‌های سال ادامه پیدا کرد، اما تورم اثرگذاری آن را تا حد زیادی از بین برد؛ به‌طوری که تأثیر زیادی در زندگی مردم به‌ویژه طبقات پایین نداشت. از این‌رو تبدیل آن به کالابرگ مثبت بوده و شبیه حالتی

گذشته تقریباً به تمامی اهداف برنامه‌ریزی شده دست پیدا کرد. به‌طور دقیق سال گذشته ۸ میلیون و ۲۵۱ هزار و ۴۰۸ شاغل در بخش صنعت فعالیت کردند. بر این اساس، تعداد شاغلان صنعتی در سال ۱۴۰۲ در مقایسه با سال قبل از آن ۳٫۲ درصد، در قیاس با سال ۱۴۰۰، ۴٫۰۶ درصد و در مقایسه آماری با سال ۱۳۹۹ به عنوان آخرین سال فعالیت دولت قبل، ۶٫۴ درصد افزایش نشان می‌دهد.

ارزایی داده‌های مرکز آمار ایران از وضعیت بازار کار سال گذشته بیان می‌کند که در این سال به نسبت سال ۱۴۰۱، سهم اشتغال در بخش‌های صنعت و خدمات بیشتر شده و به ترتیب با رشد ۰٫۱ درصدی و ۰٫۳ درصدی روبه‌رو شده‌اند. به این ترتیب سهم اشتغال صنعتی در سال قبل در ایستگاه ۳۷٫۹ درصدی قرار گرفت و اشتغال خدماتی نیز

به مرز ۵۲ درصد رسید. همچنین اشتغال خدمات در سال گذشته به میزان ۵۱٫۹ درصد رشد پیدا کرد. در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال قبل از آن، ۲۸۸ هزار و ۳۲۵ شغل جدید در بخش صنعت ایجاد شده و به نسبت سال ۱۴۰۰، ۳۲۱ هزار و ۹۶۹ شغل و در مقایسه با سال ۱۳۹۹، ۵۰۲ هزار ۸۹۳ شغل ایجاد شده است. یعنی طی سه سال، بالغ بر نیم‌میلیون اشتغال صنعتی در دولت سیزدهم نسبت به دولت قبل داشته‌ایم. این در حالی است که در دولت دوازدهم، طی چهار سال، ۳۲۲ هزار و ۴۰۹ فرصت شغلی صنعتی به وجود آمد.

میانگین سهم اشتغال‌زایی صنعتی از اشتغال کشور در سه سال نخست دولت سیزدهم، ۳۳٫۷ درصد و متوسط سهم اشتغال‌زایی چهارساله دولت دوازدهم، ۳۲٫۴ درصد بوده است. به بیان دیگر، میانگین سهم اشتغال‌زایی صنعتی

یک کارشناس اقتصادی مطرح کرد:

تحول در یارانه‌ها با اجرای طرح کالا برگ الکترونیک

دولت سیزدهم، برای اولین گام در اردیبهشت‌ماه سال ۱۴۰۱، به‌منظور امنیت پایدار غذایی، ارز ترجیحی در حکم یکی از عوامل اصلی رشد تورم حذف شد و برای جبران آن، یارانه نقدی ۶ تا ۹ برابر افزایش یافت.

می‌رود. این امر تأثیرگذاری در معیشت و اقتصاد کشور را در پی داشت که باید با تنوع کالاها، تسریع در دسترسی آسان و حذف شرط خرید ادامه پیدا کند.

● **ارز یایی شما از ادامه طرح کالا برگ الکترونیک با شیوه‌های نوین چیست؟**

طرح یارانه نقدی در این دولت ارتقا پیدا کرد و تلاش‌ها و اقدامات شهید آیت‌الله رئیسی و گروه اقتصادی او، آن را به ثمر نشاند. این طرح خوب می‌تواند با شیوه‌های نوین و مدرن‌تر ادامه پیدا کند. باید با رفع نواقص و اعمال سیاست‌های تشویقی، سهم کالابرگ را در سبد غذایی خانوارها افزایش داد. هرچند پرداخت یارانه نقدی ضعف‌های زیادی داشته، اما می‌تواند در اقتصاد کشور و کمک به معیشت مردم مؤثر واقع شود. در دولت‌های گذشته هم موضوع یارانه نقدی مطرح بود، اما کارایی لازم را نداشت. در دولت سیزدهم تبدیل یارانه نقدی به کالابرگ الکترونیک مورد استقبال اقشار مختلف جامعه به‌ویژه خانوارهای دهک‌های اول تا هفتم قرار گرفت.

● **به نظر می‌رسد طرح مذکور با روش‌های اجرایی طرح‌های مشابه در دوره‌های گذشته، تفاوت داشته باشد. شما چطور این موضوع را تحلیل می‌کنید؟**

یکی از دستاوردهای دولت سیزدهم ارائه طرح کالابرگ الکترونیک در بستر یک شبکه ملی است. «زیرساخت اعتباری» مسئله اصلی و مهمی به حساب می‌آید که به‌عنوان شاه کلید «طرح کالابرگ الکترونیک» مطرح شده و آن را از همه طرح‌های مشابه متمایز کرده است. همان‌طور که می‌دانید یکی از مؤلفه‌های خرید در بازارهای جهانی خرید اعتباری با مستر کارت یا ویزا کارت است. به این معنا مردم به‌عنوان مصرف‌کننده نهایی، می‌توانند با استفاده از کارت‌های بانکی خود یک ماه زودتر از هر فروشگاه یا سوپرمارکتی با اعتبار یارانه خود، کالای مورد نظر را که در لیست اقلام یارانه‌ای قرار دارد، خریداری کنند؛ چرا که دولت اعتبار آن‌ها را تضمین کرده است.